

RENDŐRSÉGI TANULMÁNYOK

A RENDŐRSÉG TUDOMÁNYOS TANÁCSÁNAK FOLYÓIRATA

BABOS TIBOR – BEREGI ALEXANDRA LILLA

Az európai terrorizmus aktuális trendjei az új biztonságpolitikai kihívások tükrében

ÉBERHARDT GÁBOR

A személyazonosítás jelentősége a migrációelméletben

FENYVESI CSABA

A felismerési eljárások történeti üzenetei konkrét ügyek és korszakok tükrében

ERDŐS ÁKOS

A rendőri intézkedésekkel szembeni legitim ellenszegülés gyakorlati kérdései a bírósági ítéletek tükrében

MÁTÉS GÁBOR

A Krav Maga felhasználási lehetőségei a rendőri intézkedéstaktikában

IV. évfolyam 2021/2.

SZERKESZTI A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK:

Dr. Pozsgai Zsolt rendőr vezérőrnagy

TAGOK:

Dr. habil. Boda József nyugállományú nemzetbiztonsági vezérőrnagy

Dr. Boros Gábor rendőr ezredes

Dávid Károly rendőr dandártábornok

Dr. univ. Dsupin Ottó nyugállományú rendőr vezérőrnagy

Dr. Gárdonyi Gergely PhD rendőr ezredes

Dr. habil. Hautzinger Zoltán rendőr ezredes

Dr. Janza Frigyes nyugállományú rendőr vezérőrnagy

Prof. Dr. Kerezi Klára MTA doktora

Prof. Dr. Kovács Gábor címzetes rendőr dandártábornok

Dr. Németh József PhD rendőr ezredes

Prof. Dr. Sallai János rendőr ezredes

Dr. Sipos Gyula rendőr vezérőrnagy

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dr. Gaál Gyula PhD rendőr ezredes

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Dr. Molnár Katalin PhD

MŰSZAKI SZERKESZTŐ:

Steib Norbert

FELELŐS KIADÓ:

Dr. Németh József PhD rendőr ezredes, Rendőrség Tudományos Tanácsa elnök

KIADÓ

Rendőrség Tudományos Tanácsa

Cím: 1139 Budapest, Teve u. 4-6.

1903 Bp. Pf.: 314/15.

Telefon: +36 1 443-5533, BM: 33-355

Fax: +36 1 443-5784, BM: 33-884

E-mail: rtt@orfk.police.hu

Webcím: www.bm-tt.hu/rtt/index.html

HU ISSN 2630-8002 (online)

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A szerkesztőség olyan kéziratokat vár közlésre, amelyek a bűnmegelőzés, a bűnüldözés, a közbiztonság, a közrend, a határrendészet, a vezetés-irányítás és a mindenoldalú biztosítás kérdéseit elemzik, értékelik. A kéziratokon kérjük feltüntetni a szerző nevét, szolgálati helyét, beosztását, telefonszámát. Kérjük, hogy a cikkek szövegét e-mailben küldjék meg. A szerkesztőség a beérkezett kéziratot szakmai szempontból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására. A megjelenő írások nem a Rendőrség Tudományos Tanácsa, hanem a szerzők saját, tudományos szabadságán alapuló álláspontját képviselik. El nem fogadott kéziratot nem áll módunkban visszaküldeni. A szerkesztőség másodközlést nem vállal.

TARTALOM

2021/2.

**BABOS TIBOR –
BEREGI ALEXANDRA LILLA**

Az európai terrorizmus aktuális trendjei az új biztonságpolitikai kihívások tükrében (4-25)

ÉBERHARDT GÁBOR

A személyazonosítás jelentősége a migrációelméletben (26-45)

FENYVESI CSABA

A felismerési eljárások történeti üzenetei konkrét ügyek és korszakok tükrében (46-64)

ERDŐS ÁKOS

A rendőri intézkedésekkel szembeni legitim ellenszegülés gyakorlati kérdései a bírósági ítéletek tükrében (65-94)

MÁTÉS GÁBOR

A Krav Maga felhasználási lehetőségei a rendőri intézkedéstaktikában (95-110)

**ANGYAL MIKLÓS –
VOLARICS JÓZSEF**

Kriminalisztikai ballisztika I. rész (111-152)

A rendőri intézkedésekkel szembeni legitim ellenszegülés gyakorlati kérdései a bírósági ítéletek tükrében

Bevezetés

A XVIII. század nem csak az elsőgenerációs alapjogok – köztük a gyülekezéshez való jog – megszületésének korszakbölcsője volt, hanem ez időben merült fel annak a kérdése is, hogy pontosan meddig is húzódhatnak e jogok érvényesítésének határai. Az 1789. augusztus 26-án deklarált Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (*Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*) IV. cikke szerint: „A szabadság annyit jelent, hogy mindent szabad, ami másnak nem árt. Az egyes ember természetes jogainak gyakorlása tehát más korlátokba nem ütközhetik, mint azokba, amelyek a társadalom többi tagjai számára ugyanezen jogok élvezetét biztosítják.”¹ A klasszikus jogelvi felfogás szerint tehát az egyén alapjogainak egyik korlátját a másik személy alapjogának érvényesülési határa jelöli ki. A Nyilatkozat ezen kívül – más helyen – megfogalmazza az alapjogok korlátozásának másik lehetőségét is, amely szerint az egyén alapjoga szükség esetén a köz érdekében is korlátozható. Miután azonban az egyéni joghatárok egymáshoz való viszonyának egyértelmű kijelölése és a közérdek egzakt módon történő definiálása nehezen képzelhető el, végső soron „az emberi jogok korlátozása lehetőségének és feltételeinek meghatározása lényegében jogbölcseleti jellegű kérdések megválaszolásán alapul.”²

¹ Erdős Ákos: Pénzügyőri szolgálati ismeretek. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat. Budapest, 2020. 78. o.

² Kiss Barnabás: Az alapjogok korlátozása és a közérdek. *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, 69 (1-48), 2007. 401. o.

Hazánkban a gyülekezési jog szabályozásának gondolati csírái a magyar jakobinus mozgalom hatására jelentek meg. A gyűlések tartásáról rendelkező első jogszabályok 1848-ra datálódnak, amelyek egészen 1918-ig hatályban maradtak.³ „Az április 19-i minisztertanács eldöntötte, hogy rendelet formájában fog intézkedni a népgyűlések tartásáról, és ezt Pest esetében már másnap meg fogják tenni. Április 20-ig 26 megye kért katonaságot, mert az ország különböző részein a „közcsend és rend részint megháborított”. Ezek az okok vezettek tehát el az első két olyan rendelet megszületéséhez, amelyek a gyülekezési joggal foglalkoztak” – írja Sándor Tamás.⁴ Ezt követően a XIX–XX. század évtizedeiben a gyülekezési jog szabályozásának kérdésével rendszeresen foglalkozott a törvényalkotó hatalom, amelynek eredményeként számos jogszabály látott napvilágot. Az egymást követő világégések rendkívüli időszakában a politikai hatalom természetesen nem engedhette meg a fennálló rendszer megkérdőjelezését, így a gyülekezési jog gyakorlásának kérdése partvonalra került. A II. világháború lezárását követően a gyülekezési jogot érintő kérdésekben az 5159/1945. (III. 24.) BM. sz. rendelet adott iránymutatást, amely minden politikai és gazdasági jellegű nyilvános népgyűlést, felvonulást vagy másfajta társadalmi megmozdulást a rendőrhatalomhoz történő szóbeli vagy írásbeli bejelentéshez kötött. Az előírások elmulasztása esetén ugyanakkor minimális – 500 pengő – pénzbüntetést határozott meg. Ezzel együtt előírta, hogy a hatóság előzetesen semmilyen indokkal nem tilthatja be ezeket a rendezvényeket. E jogszabály formálisan egészen a rendszerváltásig hatályban maradt.⁵

³ Nagy Andrea: A gyülekezési jog szabályozásának jövője. In: Kelemen Miklós – Takács Péter (szerk.): Est quam prodire tenus: Tudományos diákköri dolgozatok. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kara hallgatóinak tudományos diákköri dolgozatai. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2004. 13–29. o.

⁴ Sándor Tamás: A gyülekezési jog szabályozása a polgári Magyarországon (1848–1919). Valóság 2007/5. szám. 50. o.

⁵ Tarr Henrik – Burucs Kornélia: Egyesülési jog Magyarországon (Adatok) 1867–1989. História 1993/2. szám. 9–33. o.

Az alapjogok korlátozása

A gyülekezési jogot deklaráló 2018. évi LV. törvény (a továbbiakban: gyülekezési törvény) 1. §-a kimondja: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy engedély vagy – az e törvényben meghatározott kivételekkel – előzetes bejelentés nélkül, békésen és fegyvertelenül másokkal közösen felvonulásokat és tüntetéseket (a továbbiakban együtt: gyűlés) szervezzen, és azokon részt vegyen.”* A 13. § (1) határozza meg a gyűlés megtiltásának okait: *„A gyülekezési hatóság a bejelentés beérkezésétől számított 48 órán belül a gyűlésnek a bejelentésben megjelölt helyszínen vagy időpontban való megtartását megtiltja, ha az egyeztetést követően rendelkezésre álló információk alapján megalapozottan feltehető, hogy a gyűlés a közbiztonságot vagy a közrendet közvetlenül, szükségtelen és aránytalan mértékben veszélyezteti, illetve mások jogainak és szabadságának szükségtelen mértékű és aránytalan sérelmével jár, és a közbiztonság, a közrend vagy mások jogainak és szabadságának védelme az (5) bekezdés szerinti enyhébb korlátozással nem biztosítható.”*

Az alapjogok korlátozásának kérdése – úgyszólván – kényes kérdés, miután történelmi tapasztalataink igazolják, hogy a mindenkori hatalom számára gyakran erős a kísértés arra, hogy a hatalomgyakorlást jelentősen korlátozó alapjogokat megszorítsa. Ezzel együtt azonban az is tapasztalati tény, hogy az alapvető jogok korlátozása bizonyos esetekben elkerülhetetlen.⁶ Ez utóbbi szükségszerűsége abban rejlik, hogy a mindennapok során az emberek alapjogai kivédhetetlenül konfliktusba kerülnek egymással, illetve más alkotmányos értékekkel, célokkal. Ezeket a normatívnak tekinthető alapjogi konfliktusokat az államnak – a törvényalkotó hatalomnak – kötelessége feloldani az ütköző jogoknak és értékeknek az egymás javára történő korlátozása útján.⁷

⁶ Kállai Gábor: A közjog alapjai. L'Harmattan Kiadó. Budapest, 2007.

⁷ Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok. Alkotmánytan II. Osiris Kiadó. Budapest, 2008.

Az alapjogok korlátozása tekintetében ugyanakkor kiemelendő, hogy a restriktió egyfelől szigorú szabályokhoz kötve létezhet, nem lehet önkényes, másfelől pedig léteznek olyan alapjogok, amelyeket semmilyen körülmények között nem érinthet.⁸ Következésképp az alapvető jogok tipizálhatók aszerint, hogy azok tartalma mennyiben korlátozható vagy épp korlátozhatatlan. A nemzetközi okmányokban és a nemzeti alkotmányokban az alapjog-korlátozásnak differenciált rendszere alakult ki. „A korlátozások rendeltetéséről szólva megállapíthatjuk, hogy elméleti megfontolások és gyakorlati tapasztalatok szerint is az alapjogok túlnyomó többsége nem lehet korlátozásmentes abszolút jog” – hivatkozik Ádám Antal.⁹ Az alapjogok korlátozása tekintetében ugyanakkor fontos jogi alaptétel, hogy a törvényekben az egyes alapjogok lényeges tartalma semmiképp sem korlátozható. Az ugyanakkor elméleti, egyszersmind gyakorlati kérdés, hogy valójában mit tekintünk egy alapjog lényeges tartalmának, magjának, amely korlátozására nem kerülhet sor.¹⁰ A gyülekezési jog lényeges tartalmát tekintve Mogyorósi megjegyzi: „A gyülekezési jog biztosításának célja ket-tős: egyrészt a véleménynyilvánítás jogának, másrészt az úgynevezett petíciós jognak a gyakorlása.”¹¹ Legmélyebb lényege szerint tehát a gyülekezéshez való alapvető jog a békés célra történő gyülekezést teszi lehetővé, amelynek feltételrendszerét a törvényalkotó biztosítja. A jogalkotó meghatározza, hogy melyek azok a célok, magatartások, amelyek kizárhatják a gyülekezés békés jellegét (például bűncselekmény megvalósítása), ezáltal korlátokat szab a gyülekezési jog gyakorlásának.¹² Egyébiránt a jogalkotó szándéka szerint e jog gyakorlása csak minimális mértékben korlátozható,

⁸ Trócsányi Sára: A kommunikáció jogi alapjai. Osiris Kiadó. Budapest, 2004.

⁹ Ádám Antal: Alkotmányozás és alapjogok. In: Mezey Barna (szerk.) Hatalommegosztás és jogállamiság. Osiris Kiadó. Budapest, 1998. 170. o.

¹⁰ Bayer Judit – Kállai Gábor: Az emberi jogok alapjai. L'Harmattan Kiadó. Budapest, 2010.

¹¹ Mogyorósi Imre: Néhány kritikai észrevétel a gyülekezési jog szabályozásához. Magyar Jog 2001/6. szám. 358. o.

¹² Árva Zsuzsanna: Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez. Wolters Kluwer Kiadó. Budapest, 2013.

de a korlátozás lehetősége nem kizárt;¹³ vagyis – sok más alapjog mellett – a gyülekezési jog sem tekinthető korlátozhatatlan, abszolút alapjognak.

A magyar Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépése előtt (I. 75/2008. (V. 29.) AB határozat; 55/2001. (XI. 29.) AB határozat] és annak hatálybalépését követően is [I. 3/2013. (II. 14.) AB határozat, 3099/2015. (V. 26.) AB végzés, 24/2015. (VII. 7.) AB határozat, 30/2015. (X. 15.) AB határozat, 14/2016. (VII. 18.) AB határozat) relatíve sok gyülekezési joggal összefüggő döntést hozott.¹⁴

A bírói grémium az egyik korábbi határozatában az alapjog korlátozhatósága kapcsán a következők szerint foglalt állást: *„Az Alkotmánybíróság a gyülekezési jogot érintő, összességében nem nagyszámú határozataiból is kirajzolódnak azonban bizonyos alapvető elvek. Mindenekelőtt az, hogy a gyülekezési jog – csakúgy, mint a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága – szorosan kapcsolódik a véleménynyilvánítás szabadságához.¹⁵ Gyűlések megszervezésének, megtartásának, az azokon való részvételnek a joga nélkül a nézetek, információk megszerzésének és másokkal való megosztásának, a vélemények közösen történő kialakításának a lehetősége ugyanis aligha volna megvalósítható. Ugyanakkor a gyülekezési jog nem korlátozhatatlan jog. Az indítványozók a korábbi és a ma hatályos alkotmányszöveg közötti eltérésre alapozzák azt az álláspontjukat, hogy a gyülekezési jogot a törvény nem korlátozhatja. Egyrészt azzal érvelnek, hogy az Alkotmány 62. § (1) bekezdése a gyülekezés szabad gyakorlásához való jogot biztosítja, másrészt azzal, hogy az Alkotmánynak a gyülekezés jogát biztosító 62. § szövege nem teszi lehetővé a gyülekezési jog korlátozását. Az Alkotmánybíróság megállapítja: a szabad jelző használata olyan következtetésre, mely szerint a gyülekezési jog korlátozhatatlan volna nem ad alapot. [...] a szabad jelző nem többre, mint arra utal, hogy a demokratikus Magyarország Alkotmánya az emberi és állampolgári jogok részének tekint mindenkinnek a jogát ahhoz, hogy szabadon vegyen részt a gyűléseken,*

¹³ Bayer Judit – Kállai Gábor: i.m.

¹⁴ Orbán Endre – Sulyok Tamás: A békés gyülekezéshez való jog az Alkotmánybíróság döntéseiben. Rendőrségi Tanulmányok 2018/2. szám. 5–23. o.

¹⁵ 30/1992. (V. 26.) AB határozat; ABH 1992., 167., 171. o.

Erdős Ákos: A rendőri intézkedésekkel szembeni legitim ellenszegülés gyakorlati kérdései a bírósági ítéletek tükrében

felvonulásokon, tüntetéseken”.¹⁶ Későbbi döntésükben az alkotmánybírák a korábbiakat megerősítve elvi élel leszögezték, hogy bár a gyülekezéshez való jog nem korlátozhatatlan, azzal szemben csak kisszámú alapjog konkurálhat. Egy 2016-os határozat indokolása szerint: *„a békés gyülekezéshez való jognak kitüntetett szerepe van az alapjogok rendszerében egy demokratikus jogállamban. Ez ugyan nem vezet arra, hogy ez a jog korlátozhatatlan lenne, de mindenképpen azzal jár, hogy a békés gyülekezéshez való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie, korlátozását pedig szorosan behatárolják a Magyarország által elfogadott nemzetközi egyezmények előírásai*”.¹⁷

A gyülekezéshez való jog és a rendőri hivatás metszéspontjai

A rendőri hivatás és a gyülekezési jog gyakorlását Janus arcú kapcsolat fűzi egymáshoz. A rendészeti hivatás egyik paradoxonja ugyanis az, hogy a hivatásos állomány tagjánál az alapvető jog korlátozása egyfelől vállalt teherként, másfelől pedig jogosultságként jelenik meg.

Ennek oka elsősorban abban rejlik, hogy a rendvédelmi feladatokat el látó szervek hivatásos tagjai sajátos jogviszonyban látják el feladatukat. *„A jogi szabályozás tekintetében markáns különbségek jelentkeznek a munkajogi jogviszony, a közszolgálati jogviszony és a hivatásos jogviszony között. Általánosságban elmondható, hogy azon szervek esetében, amelyeknél a foglalkoztatott az állam, sokkal inkább jellemző a szigorú jogszabályhoz kötöttség, mely rugalmatlanságot eredményez és bizonyos procedurális jelleget hordoz magával.*”¹⁸ A hivatásos szolgálati jogviszony ugyanakkor a közszolgálati viszonyhoz képest is különlegesnek tekinthető, lévén, hogy a

¹⁶ 55/2001. (XI. 29.) AB határozat

¹⁷ 13/2016. (VII. 18.) AB határozat

¹⁸ Mirczik Ádám: A szükségesség és arányosság érvényesülése a hivatásos szolgálati jogviszonyban állók alapvető jogainak korlátozása során. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori rendészettudományig. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIX. Magyar Rendészettudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2017. 102. o.

hivatásos személy feladatait szigorú függelmi rendben, életének és testi ép-ségének kockáztatásával, illetőleg egyes alapjogai korlátozásának elfoga-dásával köteles teljesíteni.¹⁹ A hivatásos állomány tagjaival szemben előírt kötelezettségvállalásnak, miszerint az érintett hozzájárul egyes alapjogai-nak korlátozásához, gyakorlati jelentősége van. Az alapvető jogok biztosa korábbi állásfoglalásában elvi élel leszögezte: „A rendvédelmi szervek az alkotmányos alapjogok érvényesülését segítik elő, alapvető feladatuk az al-kotmányos rend és az alapvető emberi jogok védelme. E szervek az alapvető jogok védelmét csak kötelezettségeik maradéktalan teljesítésével tudják ha-tékonyan szolgálni. Az Alkotmánybíróság szerint a jogalkotó feladata az intézmény és eszközrendszer olyan alakítása, amely lehetővé teszi, hogy e szervek alkotmányos rendeltetésüknek minden körülmények között eleget tegyenek.”²⁰

E szellemiségben a hivatásos állomány tagjának többek között vállalnia kell azt is, hogy szolgálati érdekből a szabad gyülekezéshez való joga is korlátozottá válik. A törvényalkotó által meghatározottak szerint a szolgálati helyeken a gyülekezési jog alapján nyilvános rendezvény csakis az állományilletékes parancsnok engedélyével tartható.²¹ A jogalkotó továbbá olyan általános jellegű tilalmakat is hozhat, amikor nem is engedélyezhető rendezvény a szolgálati helyen. E körbe tartozik, ha a rendezvény: politikai célt szolgál; ha a szolgálati feladat, a szolgálati rend és fegyelem ellen írá-nyul vagy azt bírálja; ha a rendvédelmi szerv iránti közbizalom megingatá-sára alkalmas; vagy ha a rendvédelmi szerv feladataival ellentétes célra írá-nyul.²² Az alapvető jogok biztosának értelmezése szerint ez a korlátozás nem tekinthető aránytalannak, hiszen a békés gyülekezés fogalma nem azo-nos azzal, hogy a gyülekezési joggal élni kívánó személy bárhol, bármikor

¹⁹ Magasvári Adrienn: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerepe, szervezete, feladatai, sze-mélyi állománya. In: Erdős Ákos (szerk.): Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénz-ügyőrök kézikönyve. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tago-zata. Budapest, 2018. 25–42. o.

²⁰ 7473/2012. AJB

²¹ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományá-nak szolgálati jogviszonyáról (Hszt.) 22. §

²² Erdős Ákos: i.m.

gyülekezhet szabad elképzelése szerint. Ha egy létesítmény tulajdonosa nem járul hozzá egy gyülekezéshez, azt nem tekinthetjük a gyülekezési jog korlátozásának. A közjogőr szerint: „A Hszt. rendelkezése esetében is arról van szó, hogy a rendvédelmi feladatokat ellátó szerv tulajdonában, használatában álló helyeken milyen rendezvényeket nem lehet engedélyezni. A rendvédelmi szervek épületei ugyan az állam tulajdonában állnak, és közfeladatok ellátásának helyszínei, de ettől nem minősül közterületnek.”²³ Hasonlóképp arányosnak minősíthető a törvény azon rendelkezése is, miszerint a különböző gyűléseken a hivatásos állomány tagja nem, vagy csak külön engedéllyel viselhet egyenruhát. Az alapvető jogok biztosa szerint ez a rendelkezés valójában „nem a gyülekezési jogot korlátozza, hiszen az állomány tagját nem tiltja el attól, hogy egy rendezvényen részt vegyen, csak az egyenruha viselésének feltételeit szabályozza.”²⁴ Az Alkotmánybíróság korábbi döntéseiben szintén úgy találta, hogy a szolgálati törvénynek az a rendelkezése, mely a gyülekezési törvényhez képest szigorúbb feltételeket szab, a fegyveres szervek sajátos feladataira tekintettel önmagában nem aránytalan és nem kifogásolható.²⁵ Miként alapjogi szempontból az a rendelkezés sem tekinthető aggályosnak, amely a gyülekezési jog hatálya alá tartozó rendezvények esetében korlátozza a rendőr számára az egyenruha viselésének jogát.²⁶

A hivatásos szolgálati jogviszony és a gyülekezési jog korlátozása első ízben tehát a hivatásos állomány tagjának egyes alapjogai korlátozásában kapcsolódik össze.

Témánk szempontjából ugyanakkor érdekesebb az alapjog-korlátozás és a rendőri hivatás kapcsolódásának másik formája, vagyis amikor a hivatásos állomány tagja szolgálati helyzetéből kifolyólag jogosult más személyek alapvető jogait korlátozni. A rendészeti igazgatás természetének paradoxonja, hogy a közösség biztonsága és az emberi jogok védelme bizonyos

²³ 3620/2018. A JB

²⁴ 3620/2018. A JB

²⁵ 8/2004. (III. 25.) AB határozat

²⁶ 417/B/1995. AB határozat

esetekben kizárólag az emberi jogok korlátozásával szavatolható.²⁷ A rendőrség esetében a törvény²⁸ taxatívén meghatározza, hogy a rendőr feladatellátása során milyen alapjogokat korlátozhat. Az Rtv. ide vonatkozó rendelkezése szerint a hatóság eljáró tagja szolgálata során a testi épséghez, a személyi szabadsághoz, a magánlakás, a magántitok és a levéltitok sérthetlenségéhez, a személyes adatokhoz, valamint a tulajdonhoz fűződő jogokat korlátozhatja.²⁹

A rendőrségi jogalkalmazás ezzel együtt számos ponton érintheti a szabad gyülekezéshez való jogot is. Az európai joggyakorlat tulajdonképp egységesnek tekinthető abban, hogy a gyülekezési jog gyakorlásának korlátaiként a nemzeti jogszabályok a szervezők számára bejelentési kötelezettséget írnak elő, továbbá a rendőrhatalóság számára – szigorú keretek között – jogot teremtenek a gyülekezések megtiltására és felosztatására is.³⁰ „A legtöbb ország gyülekezési törvénye szerint például a szabad ég alatt tartott gyűléseknek a rendőrhatalósági rendelkezések tiszteletben tartása a feltétele.”³¹

A hazai tapasztalatok egyértelműen igazolják, hogy a gyülekezési jog rendőrség általi korlátozása számtalan esetben keletkeztet jogvitát a hatóság és az érintettek között.³² A napi hivatásgyakorlás szempontjából

²⁷ Finszter Géza: A rendészeti szervek működésének jogi alapjai. Rendőrtisztviselői Főiskola. Budapest, 2008.

²⁸ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.)

²⁹ Rtv. 17. § (1) bek.

³⁰ Kádár András Kristóf – M. Tóth Balázs: A gyülekezési jog külföldi és magyar szabályai. Fundamentum. 2007/1. szám. 63–76. o.

³¹ Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila (szerk.): Emberi jogok. Osiris Kiadó. Budapest, 2003. 491. o.

³² Hajas Barnabás – Halász Zsolt – Láposy Attila: Tüntetések Budapesten. In: Sándor Péter – Vass László (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2008-ról. I. kötet. DKMKA. Budapest, 2009. 226–243. o.; Hajas Barnabás: A gyülekezési jog aktuális elméleti és gyakorlati kérdései. Doktori értekezés, kézirat, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola. Pécs, 2012.; Kirs Eszter: A rendőrségre vonatkozó szabályozás változásai és fennmaradó hiányosságai alapjogi szempontból. MTA Law Working Papers. 2014/50. szám. 1–8. o.

ugyanakkor kiemelendő, hogy ezekben az esetekben a jogkorlátozó hatósági döntés meghozatalára relatíve sok idő áll rendelkezésre, és az álláspont kialakítására gyakran nem is egy személy révén kerül sor. A feladatát teljesítő rendészeti szakember számára talán jóval nagyobb kihívást jelentenek azok az esetek, amikor az alapjog-korlátozásról azonnal kell döntést hozni. A rendészetre különösen jellemző ugyanis, hogy a jogalkalmazó eljárás időigényességével találkozik szembe a beavatkozás azonnali szükségése. Finszter szerint: „Az első beavatkozó gyakran találja magát szemben azzal a helyzettel, amikor a beavatkozásra okot adó esemény előre nem kiszámítható módon, váratlanul, spontán fejleményként jelenik meg. A hatóság erre adott válaszlépése nem tűri a formakényszeret, amorf jelleget ölt, éppen aktuális alakját a pillanat diktálta követelmények határozzák meg. A hatóság erre felhatalmazott tagja, annak érdekében, hogy azonnali intézkedési kötelezettségének eleget tehessen, gyakran csak saját döntésére támaszkodva, autonóm módon cselekedhet. Azt is mondhatjuk, hogy a hierarchia a legváratlanabb helyzetekben képes nagyon magára hagyni intézkedő munkatársát.”³³ E tárgykörben kiemelt jelentősége van az úgynevezett rendészeti intézkedéseknek. Egyrészt mert a rendészeti intézkedések jellegükénél fogva szinte kivétel nélkül valamely alapjog szükségzerű korlátozásával járnak.³⁴ Másfelől mert ezen hatósági aktusok alkalmával a jogkorlátozásra a hatósági közeg észlelése és azonnali helyszíni mérlegelése alapján kerül sor.³⁵ Ennek részbeni eredményeként számos esetben előfordul, hogy a rendőri intézkedés a szabad gyülekezési joggal kerül összeütközésbe.³⁶ A

³³ Finszter Géza: Rendészettan. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. 16. o.

³⁴ Féja András – Kádár András Kristóf: Az arányosság kérdése a Független Rendészeti Panasztestület gyakorlatában. Rendészet és Emberi Jogok 2011/2. szám. 37–46. o.

³⁵ Kántás Péter: A rendészet fogalmához. Belügyi Szemle 1997/1. szám. 16–23. o.; Szikinger István: Koncepció az állami beavatkozás csökkentésére, helyettesítésére a hatósági jogalkalmazás területén. Magyar Közigazgatás 2000/8. szám. 480–489. o.

³⁶ Juhász Imre: Járatlan úton az emberi jogokért – A Független Rendészeti Panasztestület első évei. Rendészet és Emberi Jogok 2014/3. szám. 3–26. o.

rendőrségi jogalkalmazás hatékony ellenőrzésére 2008-ban létrehozott önálló intézmény, a Független Rendészeti Panasztestület³⁷ megszűnéséig szintén számos esetben foglalkozott olyan ügyekkel, ahol a rendőri intézkedés a gyülekezési jog gyakorlásával került szembe.³⁸

Problémafelvetés

A rendőrségi intézkedések és a gyülekezéshez való jog összeütközése nagyon sok esetben a rendészeti intézkedések egyes jellegzetességeiből fakad. Az intézkedések ugyanis – ahogyan arra Szamel Lajos is utal – olyan különleges hatósági aktusok, amelyek „*azonnali végrehajtási (az intézkedésnek engedelmisségi) kötelességgel járnak.*”³⁹ Ennek mintegy jogi manifesztációjaként az Rtv. meghatározza, miszerint: „*A jogszabályi előírások végrehajtását szolgáló rendőri intézkedésnek – ha törvény vagy nemzetközi megállapodás másként nem rendelkezik – mindenki köteles magát alávetni, és a rendőr utasításának engedelmeskedni. A rendőri intézkedés során annak jogszerűsége nem vonható kétségbe, kivéve, ha a jogszerűtlenség mérlegelés nélkül, kétséget kizáróan megállapítható.*”⁴⁰ A törvény e szakasza egy általános érvényű, azonnali végrehajtást biztosító együttműködési kötelezettséget ír elő mindenki számára. A jogalkotó ugyanakkor – a törvény vagy nemzetközi megállapodás előírásait leszámítva – egyetlen esetben lehetőséget biztosít arra, hogy az intézkedés alá vont személy fellépjen a rendőrrel szemben: ha az intézkedés jogszerűtlensége kétséget kizáróan, mérlegelés nélkül megállapítható.

³⁷ Horváth Péter János: A Független Rendészeti Panasztestület szerepe a rendőrség demokratizálásában. Belügyi Szemle 2019/10. szám. 59–70. o.; Christián László: A rendőrségre és a titkosszolgálatokra vonatkozó szabályozás változásai. MTA Law Working Papers 2014/43. szám. 1–10. o.; Christián László: Rendészeti politika. MTA Law Working Papers 2015/4. szám. 2–10. o.

³⁸ 32/2008. (VII. 9.); 58/2008. (VIII. 4.); 64/2008. (VIII. 18.); 65/2008. (VIII. 18.); 68/2008. (VIII. 18.); 69/2008. (VIII. 18.); 132/2008. (XI. 5.); 169/2008. (XII. 17.); 174/2008. (XII. 17.); 394/2009. (XI. 18.); 155/2009. (VI. 3.); 199/2009. (VII. 1.); 200/2009. (VII.1.) számú állásfoglalások

³⁹ Szamel Lajos: Jogállamiság és rendészet. Rendészeti Szemle 1992/3. szám. 15. o.

⁴⁰ Rtv. 19. § (1) bek.

Az intézkedésekkel szembeni jogszerű ellenszegülés hivatkozott esete több szempontból problematikus. A törvény hivatkozott rendelkezése szerint ugyanis az állampolgár az intézkedés során akkor mentesülhet az együttműködési kötelezettség alól, ha az intézkedés jogszerűtlensége mérlegelés nélkül, kétséget kizáróan megállapítható. Pap a rendőrségi státusztörvény e kivételszabálya kapcsán a következőket jegyzi meg: „A törvénynek azt a rendelkezését egyetlen jogszabály sem fejtí ki bővebben. Nem tartjuk kizártnak, hogy a törvény eme előírása azoknak szól, akik a rendőri intézkedésekkel szemben bizonyos mentességet élveznek, vagyis a már példaként említett diplomatáknak. Ha mégsem ez volt a törvényhozó célja, hanem mindenkinek lehetőséget adott az olyan jogszerűtlen intézkedéssel szembeni felszólalásra, amelynek jogszerűtlensége mérlegelés nélkül, kétséget kizáróan megállapítható, akkor ennek részleteit valamelyik jogszabályban le kellene fektetni.”⁴¹ A szerző által felvetett társadalmi igény a törvényi rendelkezés tisztázását illetően részben megalapozott. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy e kérdésben a jogalkotó nem képes olyan szabályozást kialakítani, amelyben minden egyes élethelyzet taxatív módon megjelenik. Álláspontom szerint helytelen következtetést von le továbbá a szerző, amikor azt feltételezi, hogy az együttműködési kötelezettség kivételszabálya kizárólag a törvényen vagy nemzetközi megállapodáson alapuló jogi mentességet élvező személyekre vonatkozik. Miként ugyanis azt látni fogjuk ezt a felvetést a sokéves bírói gyakorlat is egyértelműen cáfolja.

E törvényi kitétel számtalan élethelyzetben – de a gyülekezési törvény hatálya alá tartozó események alkalmával különösképp – gyakran teremt vitás helyzetet a rendőr és az állampolgár között. A gyakori ellentétbe helyezkedés nyilvánvaló oka, hogy a törvény tulajdonképp mind a két érintett – az intézkedő és az intézkedés alá vont – számára egyszerre teremt lehe-

⁴¹ Pap Gábor: Alkotmányos észrevételek a személyes szabadságjogokat korlátozó rendőrségi intézkedésekről. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica 2004/1. szám. 294. o.

tóséget a fellépésre arra hivatkozással, hogy az ellenérdekelt fél a jogszerűtlenség talaján áll. A gyülekezési jog kapcsán e probléma azért kerülhet oly sokszor előtérbe, mert ahogy arra a korábbiakban már utaltunk, a szabad gyülekezés joga nagyon kevés alapjoggal vagy közérdekekkel konkurál,⁴² ezzel együtt viszont – miként az más alapjogokkal (például egyesülési jog, véleménynyilvánítás szabadsága) is szoros kapcsolatban áll – még a leghétköznapibb rendőri intézkedések (például igazoltatás) is alkalmasak arra, hogy kisebb-nagyobb fokban korlátozzák a gyülekezési jogot.

A tanulmány módszertana

A fentiekben vázolt kollízióknak a feloldására mindenképp szükség volna arra, hogy tisztán lássuk, miként szükséges értelmezni a gyakorlatban ezt a törvényi rendelkezést. Nem egyértelmű és a szakirodalom is mind a mai napig adós maradt abban a kérdésben, hogy mikor tagadhatja meg az állampolgár az intézkedésben való közreműködést arra hivatkozva, hogy a rendőrhatalom fellépése nyilvánvaló módon és minden kétséget kizáróan jogszerűtlen.

Különösebb magyarázat nélkül megállapíthatjuk, hogy a felvetett kérdés megválaszolása mind a rendészettudomány, mind pedig a rendészeti gyakorlat számára hiánypótló lehet, ezért tanulmányunkban a bíróság jogértelmezésével, az egyes bírói döntések felhívásával igyekszünk összefoglalni e kivételes szabály gyakorlati alkalmazását segítő szempontokat. A bírósági jogalkalmazás vizsgálata ebben az esetben azért tekinthető adekvát-nak, mert az a rendészeti jogalkalmazás számára is irányadó. Erre vonatkozóan az Alkotmánybíróság korábbi határozatában – nem melleleg éppen a gyülekezési törvény rendelkezései kapcsán – egyértelművé tette, hogy: *„a rendőrség mint jogalkalmazó szerv tevékenységének része, hogy konkrét esetekben értelmezze a [törvényt] és mérlegelje az alapjogokat és a közérdekű szempontokat. [...] A rendőrség jogalkalmazó tevékenységét a bíróság jogosult felülvizsgálni. A bírósági jogalkalmazás irányadó a rendőrség*

⁴² 13/2016. (VII. 18.) AB határozat

Erdős Ákos: A rendőri intézkedésekkel szembeni legitim ellenszegülés gyakorlati kérdései a bírósági ítéletek tükrében

számára. A joggyakorlat egységesítése csökkenti a jogbizonytalanság veszélyét."⁴³

A tanulmány problémafelvetésében szereplő kérdés tisztázására empirikus jogszociológiai kutatást végeztünk. A mintavétel alapjául az elmúlt másfél évtizedben (2005–2020) született és a „*Bírósági Határozatok Gyűjteményében*” rögzített, anonimizált bírósági ítéletek szolgáltak, amelyek szövegeit érintően kvalitatív, tartalomelemzési vizsgálat történt. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a kritikusként ítélt törvényhely vonatkozásában a bírói gyakorlat milyen szempontokat vesz figyelembe az Rtv. 19. § (1) bekezdését érintő jogértelmezése során. A jogértelmezés ugyanis a jog elméletének és gyakorlatának egyik legfontosabb közös szegmense. A jogértelmezésnek többféle módja létezik, amelyek közül az egyik, önálló értelmezési módszer a bírói jog szerinti értelmezés. „*Az ügynevezett „bírói jog” három összetevőt foglal magába. Egyrészt az eseti bírói döntéseket (ezeket nevezte MacCormick és Summers, valamint Pokol Béla is »precedenseknek«). Másrészt a hasonló jellegű szituációkat hasonló módon eldöntő eseti bírói döntések (a magyar jogban tipikusan a BH-k) tömegéből kialakuló ún. bírói vagy ítélezési gyakorlatot. Harmadrészt az írott jogi normák általános jellegű és pro futuro értelmezését tartalmazó, a bíróságokra kötelező vagy kvázi kötelező ún. absztrakt bírói normákat.*”⁴⁴ A bírósági ítéleteken végzett kvalitatív kutatások politikai, illetve jogtudományi használhatóságát korábban már a nemzetközi szakirodalomban is alátámasztották.⁴⁵

⁴³ 75/2008. (V. 29.) AB határozat

⁴⁴ Tóth J. Zoltán: A dogmatikai és a jogirodalmi értelmezés a magyar felsőbbbírósági gyakorlatban. In: Bódig Mátyás – Zódi Zsolt (szerk.): A jogtudomány helye, szerepe és haszna. Tudomány módszertani és tudományelméleti írások. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete – Open Informatikai Kft. Budapest, 2016. 227. o.

⁴⁵ Lásd: Kastellec, Jonathan P.: The Statistical Analysis of Judicial Decisions and Legal Rules with Classification Trees. *Journal of Empirical Legal Studies*, 2010/2. szám. 202–230. o.

A Bírósági Határozatok Gyűjteményében végzett „szabadszöveges keresés” eredményeként⁴⁶ összesen 27 különböző szintű bírói határozat került az elemzési mintába.⁴⁷ A kutatási elemszám első alkalommal talán kevésnek tűnhet, ugyanakkor egy, a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos magyar joggyakorlat vizsgálata kapcsán már igazolást nyert, hogy *„kevés számú mintaelem kvalitatív feldolgozása is képet adhat a legfontosabb gyakorlatokról. Ez különösen igaz abban az esetben, ha a minta (az adatokat szolgáltató ítélőtáblák, törvényszékek, és ezeken belül a feldolgozott esetek, ítéletek) kiválasztása véletlenszerűen történik. A véletlenszerű kiválasztás olyan eszközökkel biztosítható legjobban, amelyek függetlenek a kiválogatást megvalósító személytől. Ilyen lehet akár az iktatószám alapján történő kiválasztás vagy egyéb a kutatók által meghatározott, a véletlenszerűséget biztosító módszerrel.”*⁴⁸

Következtetések

Az Rtv. fentiekben hivatkozott törvényi tényállásában tehát a jogalkotó feltételezi, miszerint a rendőrség tagjai intézkedésük során betartják a törvényi előírásokat, így az intézkedések jogszerűségét nem tekinti kétségbe vonhatónak.⁴⁹ Az ezredforduló után a rendőrség szervezeti törvényének e passzusát érintően több alkalommal nyújtottak be az alkotmányellenesség utólagos vizsgálatára irányuló indítványt az Alkotmánybírósághoz.

Első alkalommal az indítványozó arra hivatkozott, hogy a rendelkezés sérti a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való alapjogot. Álláspontja szerint *„a rendőri intézkedéssel szembeni ellenállás természetes reagálása az érintett személynek, s ezt jogszerűen meg is teheti.”*⁵⁰ A második esetben

⁴⁶ A lekérdezés az Rtv. 19. § (1) bekezdésében szereplő szövegrész beemelésével történt 2020. augusztus-szeptemberben.

⁴⁷ Az elemzésbe vont bírói ítéletek kiegészültek azokkal a bírói döntésekkel, amelyeket a vizsgált határozatok e kérdés kapcsán indokolásukban felhívtak.

⁴⁸ Hajdu Gábor: A kvantitatív és a kvalitatív társadalomtudományi kutatás módszerei – dióhéjban. Forum Sententiarum Curia 2018/2. szám. 4–5. o.

⁴⁹ Rtv. 19. § (1) bek.

⁵⁰ 65/2003. (XII. 18.) AB határozat

az indítványozó aszerint foglalt állást, hogy az Rtv. 19. § (1) bekezdésében foglaltak „*az ember természetes igazságérzetével ellentétben állnak.*” Mindezzel pedig sérti az érintettek emberi méltóságához való abszolút jogát (9/2004. (III. 30.) AB határozat). A harmadik ízben benyújtott indítvány tartalma szerint, azzal, hogy – főszabályként – a rendőri intézkedés jogszerűsége nem vonható kétségbe „*sérül a véleménynyilvánítás szabadságának alkotmányos elve.*”⁵¹

Az Alkotmánybíróság mindhárom indítványt megalapozatlannak találta. A testület 2003-as döntésében – amelyre a későbbiekben is rendre visszautal – elvi élel kifejtette: „*Ahhoz, hogy az ország belső rendje és közbiztonsága rendészeti eszközökkel eredményesen védhető legyen, az e felett őrködő szervezet számára hatékony eszközöket kell törvényben biztosítani. Ez indokolja az Rtv. 19. § (1) bekezdésének rendelkezését, mely szerint a jogszabályi előírások végrehajtását szolgáló rendőri intézkedéseknek – ha törvény vagy más nemzetközi megállapodás másképp nem rendelkezik – mindenki köteles magát alávetni és a rendőr utasításának engedelmeskedni. Ezzel összefüggésben az Rtv. 19. § (1) bekezdése második mondata értelmében pedig az intézkedéssel érintett állampolgár a helyszínen csak kivételesen mérlegelheti a rendőri intézkedés jogszerűségét. A rendőri intézkedés jogszerűségének feltételezése tehát nem más, mint egyfajta törvényes vélelem, amely viszont utólagos ellenbizonyítással megdönthető és ezáltal orvosolható.*”⁵² A véleménynyilvánítás szabadságát illetően pedig az Alkotmánybíróság úgy indokolt, hogy „*valójában ez a kitétel, összevetve a 19. § (1) bekezdés első mondatával arra utal, hogy a rendőri intézkedésnek mindenki köteles magát alávetni, a rendőri utasításnak engedelmeskedni, függetlenül attól, hogy az intézkedést jogszerűnek tartja vagy nem. Az intézkedés jogszerűségének vitatásával nem lehet az intézkedés végrehajtását megakadályozni. [...] A sérelmezett rendelkezés a szabad véleménynyilvánítást azonban nem tiltja meg [...]*”⁵³; a törvényalkotó mindössze azt nem

⁵¹ 44/2004. (XI. 23.) AB határozat

⁵² 65/2003. (XII. 18.) AB határozat

⁵³ 44/2004. (XI. 23.) AB határozat

engedi, hogy valaki pusztán a jogszerűség kétségbevonásával akadályozza a hatóság azonnali cselekvését.

Az intézkedések jogszerűsége tehát egy törvényes vélelem, amely viszont nem abszolút értékű. Hiszen a jogszerűség utólagosan a panaszeljárással szemben kétségbe vonható, végső soron pedig a független bíróság elé vihető. A Legfelsőbb Bíróság korábbi döntésében leszögezte, hogy az állampolgár az intézkedéssel szembeni panasz megtételével fejezheti ki egyet nem értését az őt érintő intézkedéssel szemben, azonban a helyszínen – ellenszegülésével – nem bírálhatja felül az intézkedés jogszerűségét; a felszólításnak egyet nem értése esetén is köteles eleget tenni.⁵⁴ E megállapítással csaknem azonos álláspontra helyezkedett az Emberi Jogok Európai Bírósága is a Barta Sophie kontra Magyarország ügyben. A nemzetközi bíróság ítéletében megjegyzi: „A Bíróság felhívja a figyelmet arra a tényre, hogy a kérelmező elmulasztotta saját magatartásának kritikai értékelését akkor, amikor azon egyszerű kötelezettséggel találta magát szemben, hogy eleget tegyen a rendészeti szervek egyik tagja által hozzá intézett törvényes felszólításnak – ez a kötelezettség egy demokratikus társadalomban az általános állampolgári kötelezettségek része. Ezek a körülmények erősen a kérelmező ellen szólnak [...]”.⁵⁵ Az Alkotmánybíróság korábban hivatkozott megállapítását figyelembe véve ugyanakkor leszögezhetjük, hogy az intézkedés jogszerűségének szóbeli vitatása még nem törvénysértő.

Az intézkedéssel szembeni ellenállás jogszerű esetét a Kúria egyik büntető elvi döntésében szintén összegezte. Eszerint: „A bírói gyakorlat ide vonatkozóan több évtizedes döntéseket tartalmaz, amelynek lényege a következő: „akkor nem jogszerű a hivatalos személy eljárása, ha minden mérlegelés szükségessége nélkül és félreismerhetetlenül kétséget kizáró határozottsággal jogszerűtlennek mutatkozik” (BJD 4935., BJD 4937., BJD 6039.).”⁵⁶ A Kúria hivatkozott döntése egy rendkívül fontos értelmezési szempontokra hívja fel a figyelmet. Nevezetesen arra, hogy intézkedéssel

⁵⁴ BH2009. 382. o.

⁵⁵ 26137/04. EJEB

⁵⁶ 30/2012. BED

szembeni együttműködés megtagadása csakis akkor fogadható el, ha az állampolgár felismerése az egyértelmű jogszerűtlenségre vonatkozik. A vizsgált törvényhely ugyanis azt mondja ki, hogy az intézkedés jogszerűsége csak akkor vonható kétségbe, ha annak jogszerűtlensége mérlegelés nélkül, kétséget kizáróan megállapítható és nem akkor, ha annak jogszerűsége kétség nélkül megállapítható.⁵⁷ A felhívott bírósági döntés indokolásában a Kúria leszögezte: „*Tévedett az elsőfokú bíróság akkor is, amikor e vonatkozásban a Rtv. 19. § (1) bekezdésében foglaltakat értelmezte. E törvényhely ugyanis azt mondja ki, hogy a rendőri intézkedés jogszerűsége csak akkor vonható kétségbe, ha annak jogszerűtlensége mérlegelés nélkül, kétséget kizáróan megállapítható és nem akkor, ha „annak jogszerűsége kétség nélkül és mérlegelés nélkül megállapítható” (ítélet 10. oldal 9. bekezdése). Perbeli esetben ilyen nyilvánvaló jogszerűtlenség nem állt fenn, a rendőri intézkedés jogszerűsége nem volt kétségbe vonható.*”⁵⁸ A jogszerűséget kérdéssé tevő körülmények tehát még nem jelentik azt, hogy az intézkedés kétségtelenül jogszerűtlen. A panasz intézménye, illetve a bírósági eljárás hosszú folyamata épp arra szolgál, hogy a jogszerűség szempontjából nem egyértelmű kérdésekben állást lehessen foglalni. Ehhez viszont egyrészt jogi ismeret, képzettség, másrészt pedig relatíve hosszú idő szükséges. Értelemszerűen egy intézkedési szituációban legalább az egyik feltétel – a hosszú elemzési idő – nem biztosított az érintettek számára. Az alapvető jogok biztosa korábbi eljárása alkalmával szintén arra az álláspontra helyezkedett, hogy a törvény e rendelkezése kategorikus és az állampolgárok számára nagyon szűk körben teszi lehetővé az intézkedéssel szembeni vonakodást. Megkívánja az utasításnak való engedelmességet még azokban az esetekben is, amikor az intézkedés jogszerűsége kétséges.⁵⁹

Fontos szempont e körben továbbá az is, hogy a jogszerűséget kétségesé tevő anyagi, eljárási szabályszegések, illetve az intézkedés alapjául

⁵⁷ BH2014. 255. o.

⁵⁸ BH2014. 255. o.

⁵⁹ 553/2000. OBH

szolgáló körülmények téves mérlegelése a hatóság részéről még nem alapoza meg az állampolgár törvényes ellenállását.⁶⁰ Mi több, az intézkedés egyes részeinek jogellenessége sem vezet szükségszerűen ugyanazon intézkedés más részecselekményei jogszerűtlenségéhez. A Fővárosi Bíróság korábbi ítéletének indokolásában kifejtette: „Önmagában az a körülmény, hogy valakivel szemben esetlegesen jogellenesen alkalmazzák a testi kényszert, még nem eredményezi azt, hogy az ugyanazon intézkedés során megvalósított ruházat átvizsgálás is jogszerűtlen lesz, mindez fordítva is igaz.”⁶¹ Az állampolgár tehát, ahogyan arra Mészár is utal: „nem mérlegelheti, hogy a hivatalos személy eljárása az anyagi jogi rendelkezések szerint jogszerű-e, és nem szegülhet szembe jogszerűen a hivatalos személy alakilag szabályszerű intézkedésével.”⁶²

Mindezek alapján már most kijelenthető, hogy a kétséget kizáró, mérlegelést nem igénylő jogellenesség megállapítása koránt sem egyszerű feladat.

A kialakult bírói gyakorlat szerint az intézkedés kétséget kizáró jogszerűtlenségének megállapítását az sem alapoza meg, ha az intézkedés fogantatására egy jogszerűtlen alapintézkedés (például végrehajtást elrendelő határozat, elfogatóparancs) alapján kerül sor. Természetesen a hatóság tagjától általában elvárható, hogy eljárása során lehetőségeihez mérten, a teljesség igényére törekedve tisztázza az intézkedésre okot adó körülményeket. Amennyiben viszont az alapintézkedés jogsértő jellege nem nyilvánvaló, az a rendészeti intézkedés jogszerűségét sem befolyásolja, mivel a jogszerűtlenséget az intézkedő még az elvárható körültekintés mellett sem ismerheti fel. Ebben az esetben tehát az alapintézkedés jogszerűtlenségétől vagy jogszerűségétől függetlenül az intézkedésnek, illetőleg a rendőr felszólításának az állampolgár köteles eleget tenni.⁶³ Egy alapintézkedés jogszerűtlen jellegére hivatkozva az ellenállás még abban az esetben

⁶⁰ 31/2015. (XI. 18.) AB határozat; B.23209/2014/75. Pesti Központi Kerületi Bíróság

⁶¹ K.32733/2010/5. Fővárosi Bíróság

⁶² Mészár Róza: A hivatalos személy elleni erőszak megítélése a bírói gyakorlatban. Magyar Rendészet 2015/3. szám. 174. o.

⁶³ Kfv.III.37082/2015/7. Kúria

sem lesz törvényes, ha az alapintézkedés jogsértő jellegét később, részletes bizonyítási eljárás lefolytatását követően a bíróság is megállapítja. Az érintettnek ugyanis az adott helyen és időben kell megállapítania az intézkedés kétséget kizáró jogellenességét, ami a gyakorlatban fel sem merülhet, miután az alapintézkedésről is csak hosszas eljárást követően, utólag dönt a bíróság.⁶⁴

Álláspontunk szerint a bíróság hivatkozott döntése a jogsértő parancs (vezetői utasítás) alapján végrehajtott intézkedések esetében is irányadó. A hivatásos állomány tagja ugyanis szolgálatteljesítése során – a bűncselekményt megvalósító magatartás kivételével – köteles végrehajtani a szolgálati előjárójának parancsát, felettesének rendelkezését.⁶⁵ A kiadott parancs kötelező végrehajtása szempontjából lényegtelen, hogy az érintettnek mi a szubjektív megítélése, magánvéleménye az utasítással kapcsolatban.⁶⁶ A hivatásos állomány tagjának nincs mérlegelési jogköre. Mi több, e tekintetben még az sem bír relevanciával, hogy az intézkedő esetleg felismeri a kiadott parancs jogsértő jellegét, hiszen a szolgálati törvény rendelkezései szerint – az előjáró figyelmeztetése mellett – még ilyen esetben is köteles az utasítást végrehajtani.⁶⁷

A vizsgálat tárgyává tett bírósági döntések alapján az is megállapítható, hogy a rendészeti intézkedésekkel szembeni törvényes ellenállást a folyamatban lévő jogvitákra sem lehet alapítani. Mindez azt jelenti, hogy az intézkedések jogszerűségét a fennálló tények, és nem pedig a fennálló polgári jogi és egyéb jogvita tükrében kell vizsgálni.⁶⁸ A hivatkozott tárgyügyben a Legfelsőbb Bíróság kifejtette: „Az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy a rendőri intézkedés jogszerűsége szempontjából nem volt jelentősége annak – mert a felperesi cselekményre okot adó jogvitában nem a rendőrség, hanem polgári és közigazgatási bíróság foglalhat állást, hogy a

⁶⁴ P.24940/2011.27. Fővárosi Törvényszék; P.22396/2014/16 Fővárosi Törvényszék; P.20809/2015/21 Debreceni Törvényszék

⁶⁵ Hszt. 103. § (1) bekezdés

⁶⁶ Mfv.10218/2019/3. Kúria

⁶⁷ Hszt. 103. § (2) bekezdés

⁶⁸ EBH2010. 2271.

katonai objektum és a feltárási út létesítésére, használatára engedéllyel, jogszerűen került-e sor, és a fennálló helyzet valóban sérti-e a tulajdonosi jogokat. Az ügyben eljáró rendőrségnek a ténylegesen fennálló helyzetet, tényeket kellett vizsgálni, és azok alapján volt köteles az intézkedésre, ezért okszerűen állapította meg a bíróság, hogy a per eldöntése szempontjából annak volt jelentősége, hogy [...] a felperes ezt az utat akarta – többszöri rendőri felszólítás ellenére – földtorlással lezárni. [...] Az út használatának megakadályozását célzó felperesi magatartást a Btk. 184. § (1) bekezdésébe ütközőnek kell minősíteni, s mint ilyen a bűncselekmény gyanúját veti fel, és intézkedési kötelezettség alapjául szolgál.”⁶⁹ Összefoglalva a fentieket megállapíthatjuk, hogy a rendészeti szerv tagjának – kellő körültekintés mellett – csakis a ténylegesen fennálló helyzetet, tényeket értékelve kell döntenie az intézkedés alkalmazásáról. Senki nem minősítheti kétséget kizáróan jogszerűtlennek az intézkedést olyan tényre hivatkozva, amelynek eldöntése egyébként a polgári, közigazgatási bíróság vagy más szerv hatáskörébe tartozik.

Miként annak sincs különösebb jelentősége, hogy az intézkedés alá vont, illetve más személy hogyan vélekedik az adott helyzetről. Ezzel kapcsolatban a bíróság és az alapvető jogok biztosa is több esetben kifejtette álláspontját. Ez utóbbi szerint az a körülmény, hogy az intézkedés alá vont személy az intézkedéssel nem ért egyet, még nem alapozza meg az intézkedés jogszerűtlenségét.⁷⁰ A Központi Kerületi Bíróság korábbi ítéletében szintén arra hivatkozott, hogy az intézkedés alá vont személy azon meggyőződése, miszerint nem csinált semmit, ezért nem indokolt vele szemben az intézkedés, még nem biztosít számára törvényes lehetőséget az ellenállásra. Ha ugyanis egy intézkedés jogszerűségéről való döntés azon múlna, hogy az, akivel szemben intézkednek, úgy nyilatkozik-e ott a helyszínen, hogy csinált-e valamit, úgy nyilvánvalóan egyetlen intézkedés sem lenne jogszerű. *„Nyilvánvaló, hogy a jogszerűség megítélése körében nem annak*

⁶⁹ EBH2010. 2271.

⁷⁰ 3466/1999 OBH

van jelentősége, hogy akit intézkedés alá vontak az miként nyilatkozik ártatlanságáról” – áll a bíróság indokolásában.⁷¹

Az intézkedések jogszerűségének, illetve jogszerűtlenségének megítélésakor azt is szükséges mérlegelni, hogy az intézkedő rendőr megalapozottan jutott-e arra a következtetésre, hogy az adott helyzetben intézkedési kötelezettsége áll fenn. Amennyiben az intézkedési kötelezettséget valamilyen objektív körülmény (például bejelentés, bűncselekmény elkövetésére utaló jel, jogsértés gyanúját felvető magatartás) is alátámasztja, úgy az intézkedés jogszerűségét alapesetben nem lehet elvitatni.⁷² A jogszerű hatósági fellépés szükségességére a rendészeti szerv tagja egyébiránt akkor is okkal következtethet, ha az érintett személy nem aktív magatartással, hanem passzív módon áll ellen az intézkedést megelőző rendőri felszólításnak.⁷³

A Fővárosi Törvényszék korábbi ítéletében világosan rámutatott arra is, hogy a törvénysértésre okot adó körülmény fennállása mellett nyilvánvalóan nem elegendő az intézkedéssel szembeni jogszerű ellenszegüléshez az érintett személyeknek a jogsértés tényét letagadó egybehangzó nyilatkozata.⁷⁴ A bíróság e határozatában kifejtette: „Az Rtv. 19.§ (1) bekezdése alapján csak a nyilvánvalóan alaptalan rendőri intézkedéssel szemben lehet fellépni. Jelen esetben ilyenre nem lehetett következtetni. A rendőrök nem vitásan a felperes lányának élet, testi épségét fenyegető támadás miatti segítségkérése miatt kezdtek intézkedni (tértek vissza), és az ittas felperes ezt megelőző, illetve az intézkedés során tanúsított reakciói alapján egyáltalán nem volt egyértelmű, hogy az Rtv. 2.§ alapján intézkedést megalapozó élet és testi épség elleni közvetlen veszély elmúlt, illetve a hozzátartozók reakciója és a látható csíkokra figyelemmel követett-e el bűncselekményt a felperes. Ehhez az ittas felperes és a vele egy lakásba tartózkodó élettárs

⁷¹ B.23209/2014/75. Pesti Központi Kerületi Bíróság

⁷² BH2014. 231.; Kfv.37757/2013/6. Kúria; Kb. 45/2017/32. Debreceni Törvényszék

⁷³ Pf.20306/2015/4. Fővárosi Ítéltábla

⁷⁴ P.23980/2008/16 Fővárosi Törvényszék

egyező nyilatkozata nyilvánvalóan nem elegendő, és a felperes ekként jogszerűen nem határozhatta meg az intézkedés végét, az Rtv. 32.§ alapján a jelen lévők felvilágosítás adására voltak kötelesek.”⁷⁵

A vizsgált bírósági ítéletek alapján levonhatjuk azt a következtetést is, miszerint az Rtv. 19. § (1) bekezdésében foglaltak alkalmazásakor esetenként az intézkedés alá vont személy helyzetértékelését befolyásoló objektív körülményeknek is fontos szerepük van. Az érintett személy ugyanis nem tagadhatja meg az együttműködést az intézkedés jogszerűtlen jellegére hivatkozva abban az esetben, ha az azt megelőző rendőri felszólításokat az adott körülmények között észlelnie kellett, s annak tudatában lehetősége lett volna jogkövető módon cselekedni.⁷⁶

Az eddigiek alapján mindenben helytállónak tűnik az alapvető jogok biztosának azon megállapítása, miszerint a törvény az állampolgárok számára nagyon szűk körben teszi lehetővé az intézkedéssel szembeni ellenszegülést. Szász úgy véli, hogy civil, laikus állampolgárként nem is tudunk meghatározni olyan konkrét esetet, amikor kétséget kizáró határozottsággal felismerhetjük az intézkedés jogszerűtlenségét.⁷⁷ Bár egzakt kategóriát valóban nehéz alkotni, a kétségtelenül jogszerűtlennek minősülő intézkedések megítéléséhez a joggyakorlat az eddigieken túl is biztosít kapaszkodókat.

Klimászné szerint a jogszerűtlenséget akkor lehet mérlegelés nélkül megállapítani, ha az még a kívülállók számára is egyértelműen érzékelhető.⁷⁸ Ez azonban ellentmond a Kúria álláspontjának, amely szerint az *„intézkedés jogszerűségének, vagy jogszerűtlenségének megállapítása nem*

⁷⁵ P.23980/2008/16 Fővárosi Törvényszék

⁷⁶ P.22212/2007/9. Fővárosi Bíróság

⁷⁷ Szász Anna: A Magyar Helsinki Bizottság. Esély 2001/5. szám. 69–80. o.

⁷⁸ Klimászné Mikes Eszter: A végrehajtási eljárással kapcsolatban felmerülő büntetőjogi kérdések. Jogi Fórum Publikáció. Debrecen, 2014.

Forrás: [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/klimaszne_mikes_eszter_vegrehejtasi_eljarassal_felmerulo_buntetojogi_kerdések\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/klimaszne_mikes_eszter_vegrehejtasi_eljarassal_felmerulo_buntetojogi_kerdések[jogi_forum].pdf)

Letöltés ideje: 2020.09.10.

az intézkedés alá vont személy, vagy más jelenlévő állampolgár feladata.”⁷⁹ Kétség sem férhet hozzá ugyanakkor, hogy az egyértelmű jogszerűtlenség megállapításához valamiféle durva, kirívó hatósági magatartás szükséges. Mindezt alátámasztja a Fővárosi Törvényszék egyik korábbi döntése is. A bíróság tárgyuigyben hozott ítéletének indokolása során kifejtette, hogy a rendőrök minden kétséget kizáróan visszaélészerűen, jogellenesen fogatosították intézkedésüket (igazoltatást) azért, hogy az érintett személyek ne tudják kinyilvánítani a véleményüket. Ezzel együtt a bíróság amellet foglalt állást, hogy az intézkedés jogszerűtlensége a helyszínen mérlegelés nélkül, kétséget kizáróan nem volt megállapítható, tekintettel arra, hogy az érintettel szemben a rendőrök pusztán igazoltatási cselekményeket kezdtek meg, és semmilyen durva, kirívó, nyilvánvalóan jogszerűtlen lépést nem tettek az irányába.⁸⁰

Fontos értelmezési támpontot nyújt a tárgyalt kérdésben a Pesti Központi Kerületi Bíróság határozatának indokolása is. Ítéletében a bíróság az alábbiakat szögezte le: *„a jogszerűtlenség zsinórmértékének megállapításául szolgál az az egyértelmű bírói gyakorlat is, amely szerint csak akkor lehet büntetlen a hivatalos személy intézkedésével való szembeszegülés, ha a hivatalos személy eljárása oly mértékben jogszerűtlen, hogy arra az intézkedés folytatása esetén a hivatalos személy elleni erőszak tényállással védett közérdeknél nagyobb érdek szenvedne sérelmet, egyben pedig a sértett jogai vagy jogos érdekei oly mértékben sérülnek, hogy azzal szemben már a jogos védelem feltételei is fennállnának.*”⁸¹ Eszerint tehát a kétséget kizáró jogszerűtlenség megállapítását az olyan hatósági magatartás alapozhatja meg, amely egyfelől súlyos társadalmi veszéllyel fenyeget, másfelől pedig az érintettet jogos védelmi helyzetbe hozza.

Ezzel összefüggésben jegyzi meg Ujvári, hogy az olyan közhivatalnok ellen, aki a hivatalos eljárása során bárkit jogtalanul bántalmaz, helye van a jogos védelem megállapításának, azaz elfogadható és jogszerű az ilyen

⁷⁹ 30/2012. BED

⁸⁰ P.24279/2012/16. Fővárosi Törvényszék

⁸¹ B.23209/2014/75. Pesti Központi Kerületi Bíróság

eljárással szembeni ellenszegülés.⁸² Ennek okszerűségét az Alkotmánybíróság abban látta, hogy a hatósági fellépés jogellenességével megszűnik a hivatalos személy büntetőjogi védelme, miután a törvényi tényállás egyik releváns eleme a hivatalos személy jogszerű eljárása hiányzik. Ennek hiányában pedig a „civil” személy magatartása nem valósít meg bűncselekményt.⁸³

Álláspontunk szerint viszont ebben az esetben is feltételeznünk kell a jogtalanság mérlegelés nélkül történő megállapíthatóságát. Vagyis kétséget kizáró felismeréssel kell rendelkeznie az ellenszegülőnek arról, hogy a vele szemben alkalmazott erőszak jogellenes, és nem pedig csak egy szakszerűtlenül kivitelezett kényszerítő eszközhasználatról van szó. A kényszerítő eszköz szakszerűtlen alkalmazása ugyanis önmagában nem alapoz meg súlyos, büntetőjogi felelősséget az intézkedő részéről.⁸⁴ A kialakult bírói gyakorlat értékeléséből arra a következtetésre juthatunk, hogy a rendészeti intézkedések során alkalmazott erőszak különösen azokban az esetekben mutatkozik jogszerűtlennek, amikor az vallomás kikényszerítésére szolgál;⁸⁵ amikor a kényszert jogellenesen, az alapvető követelmények (arányosság, szükségesség) határait meghaladva alkalmazzák – kiváltképp, ha az érintett fizikai ellenállást nem is tanúsít –,⁸⁶ vagy amikor az erőszak alkalmazására pusztán felindulásból, bosszúból, büntető jelleggel kerül sor.⁸⁷

A rendőrség szolgálati szabályzata kiköti, hogy *„ha a rendőr alkoholfogyasztás miatt vagy más szer hatása miatt szolgálatképtelen állapotban van, szolgálatba nem osztható be.”*⁸⁸ A jogszerű intézkedés alapfeltételként a szolgálatra alkalmas állapotot a jogállási törvény még a szolgálaton

⁸² Ujvári Ákos: A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései. Doktori értekezés, kézirat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola. Budapest, 2008.

⁸³ 1188/B/1995. AB határozat

⁸⁴ Kbf.69/2018/6. Fővárosi Ítéltábla

⁸⁵ Kbf.20/2019/7. Fővárosi Ítéltábla

⁸⁶ Kbf.69/2018/6. Fővárosi Ítéltábla; Kb.89/2018/7. Fővárosi Törvényszék; BH1997. 517.

⁸⁷ Kb.78/2018/46.; Kb.89/2018/7. Fővárosi Törvényszék

⁸⁸ 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet, a rendőrség szolgálati szabályzatáról (Szolgálati szabályzat) 98. § (4) bek.

kívüli rendőr esetében is kiköti.⁸⁹ Ennek megfelelően tehát az intézkedés jogszerűségét minden esetben kizárja, ha a rendőr alkohol vagy más szer befolyása alatt áll. A Kaposvári Törvényszék büntetőügyben hozott határozatának indokolása erre vonatkozóan az alábbi megjegyzést tartalmazza: „A rendőri intézkedés során annak jogszerűsége nem vonható kétségbe, kivéve, ha a jogszerűtlenség mérlegelés nélkül kétséget kizáróan megállapítható. A (2) bekezdés szerint a rendőr jogszerű intézkedésének való ellenszegülés esetén az e törvényben meghatározott intézkedések és kényszerítő eszközök alkalmazhatóak. Ebből következően a rendőr intézkedésének mindenki köteles magát alávetni. A törvény kivételt ez alól csak a nyilvánvaló jogszerűtlenségre biztosít olyan egyértelmű esetekben, amikor például az intézkedni kívánó rendőr szemmel láthatóan ittas.”⁹⁰ Az intézkedő rendőrnek az alkoholtól vagy más tudatmódosító szertől való szemmel látható befolyásoltsága tehát az állampolgár részéről megalapozza az intézkedéssel szembeni jogszerű ellenállást.

A rendőri intézkedések nyilvánvaló és mérlegelés nélkül megállapítható jogszerűtlensége kapcsán végezetül – a teljesség igénye miatt – utalni kívánunk a törvényalkotó álláspontjára is. Habár a vizsgálatban szereplő bírói döntések egyike sem utal rá, nyilvánvaló a jogszerűtlensége azoknak a rendőri intézkedéseknek is, amelyek egyértelműen bűncselekmény elkövetésére vagy az intézkedés alá vont személy önmaga közvetlen veszélyeztetésére hívnak fel. Az Rtv. e szakaszához fűzött miniszteri indokolás erről az alábbiak szerint fogalmaz: „Értelemszerűen megtagadható azonban a rendőri utasítás teljesítése, ha azzal nyilvánvalóan bűncselekmény valósulna meg, illetőleg ha az az érintett életét vagy testi épségét súlyosan és közvetlenül veszélyezteti.”⁹¹ Ilyen esetekben a rendőri intézkedéssel szembeni ellenszegülés legitim, s annak kikényszerítésére a hatóság tagja nem lehet jogosult. A státusztörvény ugyanis kiköti, hogy a rendőr kényszert kizárólag jogszerű intézkedésének való ellenszegülés esetén alkalmazhat.

⁸⁹ Rtv. 13. § (1) bek.

⁹⁰ Bf.106/2014/41. Kaposvári Törvényszék

⁹¹ A Rendőrségről szóló törvény 19. §-hoz fűzött részletes indokolás

Miután azonban a törvényalkotó által felhívott példák önmagukban büntetőjogi kategóriát képeznek, az érintett személy bűncselekményre vagy ön-maga közvetlen veszélyeztetésére történő rendőri felhívása esetén az intézkedés és annak jogszerű kikényszerítéséhez szolgáló minimumfeltételek hiányozni fognak.

Összefoglalás

A rendőrség jogállási törvényének rendelkezésének főszabálya szerint mindenki köteles a hatóság tagjának utasításait követni, intézkedései során együttműködni. *„A belső rend és a közbiztonság rendészeti eszközökkel történő védelme a jogsértő magatartást tanúsítók jogainak korlátozásával jár. A törvényben meghatározott joghátrányok érvényesítése tipikusan az érintett akarata ellenére történik, számos esetben pedig csak fizikai vagy fegyveres ellenállása leküzdésével lehetséges. Ily módon a rendőrség – mint a belső rend és közbiztonság védelmét ellátó szerv – működésének sine qua non-ja a legális kényszeralkalmazás. Ezt alapozza meg a javaslat azzal, hogy mindenki számára előírja a rendőr jogszerű intézkedése iránti engedelmességet, illetőleg engedetlenség esetén megteremti a rendőri kényszerintézkedés törvényi alapjait. A javaslat az állampolgár számára nem biztosít lehetőséget arra, hogy a rendőri intézkedés jogszerűségét mérlegelje, és az utasítást követő magatartását ennek eredményétől tegye függővé.”*⁹² – indokolja e rendelkezés szükségszerűségét a törvényalkotó. Az Rtv. vagy nemzetközi megállapodás nyújtotta mentesség kivételével e főszabály alól csak az adhat kivételt, ha az intézkedésről minden kétséget kizáróan, mérlegelés nélkül megállapítható, hogy az jogszerűtlen.

E törvényi kitétel számtalan élethelyzetben – de a gyülekezési törvény hatálya alá tartozó események alkalmával különösképp – teremt vitás helyzetet a rendőr és az állampolgár között. A gyakori ellentétbe helyezkedés nyilvánvaló oka, hogy a jogszabály tulajdonképp mind a két érintett – az intézkedő és az intézkedés alá vont – számára egyszerre teremt lehetőséget

⁹² A Rendőrségről szóló törvény 19. §-hoz fűzött részletes indokolás

a fellépésre arra hivatkozással, hogy az ellenérdekelt fél a jogszerűtlenség talaján áll. A gyülekezési jog kapcsán e probléma különösen azért kerülhet oly sokszor előtérbe, mert ahogy arra a korábbiakban már utaltunk, a szabad gyülekezés joga nagyon kevés alapjoggal vagy közérdekkel konkurál, ezzel együtt viszont – miként a gyülekezési jog más alapjogokkal (például egyesülési jog, véleménynyilvánítás szabadsága) is szoros kapcsolatban áll – még a leghétköznapibb rendőri intézkedések (például igazoltatás) is alkalmasak arra, hogy kisebb-nagyobb fokban korlátozzák a gyülekezési jogot.

Pap Gábor a rendőrségi státusztörvény e kivételszabálya kapcsán kritikai élel jegyzi meg, hogy a rendelkezés tartalmát egyetlen jogszabály sem fejt ki bővebben, s egyébiránt a szakirodalom sem dolgozta fel részletesen ezt a témát.⁹³

Tanulmányunk célja az volt, hogy tartalomelemzésen alapuló, kvalitatív kutatással feltárjuk és meghatározzuk az elmúlt másfél évtized (2015–2020) során született bírósági döntések alapján azokat a mérlegelési szempontokat, amelyek megmutatják, hogy az állampolgár milyen konkrét esetekben tagadhatja meg a rendőri intézkedéssel való együttműködést az intézkedés nyilvánvalóan jogszerűtlen voltára hivatkozással (1. táblázat). A bírósági jogalkalmazás vizsgálata ebben az esetben azért tekinthető adekvátnak, mert – ahogy arra az Alkotmánybíróság is utal – a rendészeti jogalkalmazás számára a bíróság döntései is irányadók, a joggyakorlat egységesítése csökkenti a jogbizonytalanság veszélyét.⁹⁴

A tanulmányban felvetett kérdés megválaszolása mind a rendészettudomány, mind pedig a rendészeti gyakorlat számára egyaránt fontos. A tanulmány megállapításait a napi rendőrségi jogalkalmazás mellett pedig a rendészeti szakképzés és a rendészeti felsőoktatás is hasznosíthatja.

⁹³ Pap Gábor): Alkotmányos észrevételek a személyes szabadságjogokat korlátozó rendőrségi intézkedésekről. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica* 2004/1. szám. 287–302. o.

⁹⁴ 75/2008. (V. 29.) AB határozat

Az intézkedés jogszerűségének állampolgári vitatásával kapcsolatos főbb szempontok	Hivatkozott jogértelmezés forrása
Az intézkedés jogszerűsége alapesetben utólagosan, panasz-, illetve bírósági eljárás során vitatható.	65/2003. (XII. 18.) AB határozat BH2009. 382.
A jogszerűség szóban vitatható, azonban ezzel az intézkedés végrehajtását nem lehet akadályozni.	44/2004. (XI. 23.) AB határozat
Az intézkedéssel szembeni ellenszegülést kizárólag a jogszerűtlenség egyértelmű megállapítása alapozza meg; a jogszerűség kétséges jellege még nem.	30/2012. BED BH2014. 255
A jogszerűtlenségnek félreismerhetetlenek és mérlegelés nélkül megállapíthatónak kell lennie.	30/2012. BED
Az intézkedés során elkövetett kisebb anyagi, eljárási szabályszegések, illetve a körülmények hatóság általi téves mérlegelése még nem teszi jogszerűvé az érintett személy ellenállását.	31/2015. (XI. 18.) AB határozat B.23209/2014/75. Pesti Központi Kerületi Bíróság
Egy nem nyilvánvalóan jogsértő alapintézkedéshez kapcsolódó rendészeti intézkedés attól nem lesz jogszerűtlen, hogy az alapintézkedés esetleg jogsértő.	Kfv.III.37082/2015/7. Kúria
Az intézkedés jogszerűségét a fennálló tények, és nem pedig a fennálló polgári jogi és egyéb jogvita tükrében kell vizsgálni.	EBH2010. 2271
Az intézkedés alá vont személy egyet nem értése, illetve az intézkedés indokoltságának vitatása még nem jelenti azt, hogy az intézkedés kétséget kizáróan jogszerűtlen, így azzal szemben az ellenállásnak helye van.	B.23209/2014/75. Pesti Központi Kerületi Bíróság
Az intézkedés jogszerűsége különösen azokban az esetekben nem vitatható, amikor az intézkedési kötelezettséget valamilyen objektív körülmény is alátámasztja.	BH2014. 231 Kfv.II.37757/2013/6. Kúria Kb. 45/2017/32. Debreceni Törvényszék
Az intézkedés alá vont esetén nem lehet hivatkozási alap az intézkedés jogszerűtlenségére történő utalás, ha az intézkedést megelőző rendőri felszólításokat az adott körülmények között észlelnie kellett, mégsem annak megfelelően cselekedett.	P.22212/2007/9. Fővárosi Bíróság
A kétséget kizáró jogszerűtlenség megállapításához valamilyen kirívó, durva cselekmény szükséges a hatóság részéről.	P.24279/2012/16. Fővárosi Törvényszék
A kétséget kizáró jogszerűtlenség megállapítását az olyan hatósági magatartás alapozhatja meg, amely	B.23209/2014/75. Pesti Központi Kerületi Bíróság

Erdős Ákos: A rendőri intézkedésekkel szembeni legitim ellenszegülés gyakorlati kérdései a bírósági ítéletek tükrében

egyfelől súlyos társadalmi veszéllyel fenyeget, másfelől pedig az érintettet jogos védelmi helyzetbe hozza.	
Minden kétséget kizáróan megállapítható az intézkedés jogszerűtlensége, ha az intézkedő rendőr szemmel láthatóan ittas.	Bf.106/2014/41. Kaposvári Törvényszék
A bírói ítéletekben nem szereplő további jogértelmezések	
Kétséget kizáróan jogszerűtlen az a rendőri intézkedés, amelynek teljesítésével nyilvánvalóan bűncselekmény valósulna meg, illetőleg ha az az érintett életét vagy testi épségét súlyosan és közvetlenül veszélyezteti.	1994. évi XXIV. törvény 19. §-hoz fűzött részletes indokolás

1. számú táblázat

Az intézkedés kétséget kizáró jogszerűtlenségének értékelésével kapcsolatos szempontok a joggyakorlatban
(Forrás: a szerző saját szerkesztése)